

نگارش دهم

درس چهارم: گزارش نویسی / گزارش گونه نویسی

گزارش یکی از قالب‌های پر کاربرد نوشتن است که رخدادهای واقعی را بر بنیاد حواس ظاهر، بیان می‌کند. هر یک از ما ممکن است نیاز به نوشتن گزارشی داشته باشیم. معمولاً زمانی گزارش می‌نویسیم که بخواهیم تصویری کوتاه و گویا از رویدادی را بیان کنیم. یک گزارش خوب باید زمان، مکان و برخی جزئیات را به درستی بازگو کند.

یکی از روش‌های مناسب برای تهیه گزارش، بهره‌گیری از پرسش است. هنگام نوشتن گزارش، ابتدا در باره موضوع مورد نظر، پرسش‌های متنوعی طرح می‌کنیم؛ یعنی از خود می‌پرسیم این گزارش به چه پرسش‌هایی می‌خواهد پاسخ بدهد و سپس به طبقه‌بندی و چینش پرسش‌ها دست می‌زنیم. نکته مهم این است که چون فضای غالب گزارش نویسی نزدیک به نوشته‌های عینی است، نوع پرسش‌ها و پاسخ‌ها عینی خواهد بود. مثلاً اگر موضوع گزارش «بازدید از دبیرستان» باشد، بدین سان، عمل می‌کنیم:

مرحله اول: طرح پرسش‌های گوناگون عینی

- نام دبیرستان چیست؟
- در کجای شهر (محله، خیابان، کوچه...) قرار دارد؟
- زمان ساخت این بنا کی بود است؟
- تعداد دانش آموزان آن چه قدر است؟
- چه رشته‌های تحصیلی در آن هست؟
- رابطه‌ی بین دانش آموزان با دبیران چگونه است؟
- حیاط مدرسه چقدر وسعت دارد؟
- وضعیت کتابخانه چگونه است؟
- چه مطالب یا طرح‌هایی روی دیوارهای ساختمان مدرسه به چشم می‌خورد؟
- فارغ التحصیلان موفق و مشهور این دبیرستان چه کسانی هستند؟
- دفتر مدیر چگونه است؟
- ساختمان مدرسه چند طبقه است؟
- نام مدیر و ناظم‌ها چیست؟
- تعداد دبیران چند تا است؟
- نمای ساختمان چیست؟
- وضعیت کلاس‌ها چگونه است؟

- رابطه بین مدیر و دبیران چگونه است؟
- ویژگی‌های برجسته دبیرستان نسبت به دبیرستان‌های دیگر، کدام اند؟
- دبیرستان چه رتبه‌های علمی، ورزشی و فرهنگی کسب کرده است؟ و ...
- سالن ورودی ساختمان چگونه است؟
- بر دیوارهای سالن چه مطالبی دیده می‌شود؟
- معماری بنای ساختمان چگونه است؟
- ساختمان چند کلاس دارد؟

مرحله دوم: گزینش و سازماندهی پرسش‌ها

در گزارش نویسی، توجه به ترتیب بیان رخدادها بسیار اهمیت دارد. معمولاً ابتدا درباره نام، عنوان، مکان و زمان گزارش اطلاعاتی داده می‌شود. سپس به بیان دیده‌ها و شنیده‌ها پرداخته می‌شود. هنگام نوشتن گزارش، نخست چهارچوب شکل می‌گیرد و سپس جزئیات نوشته می‌شود.

مثلاً شخصی که از یک دبیرستان بازدید کرده، از همان لحظه‌ای که جلو دبیرستان قرار گرفته است، گزارش را آغاز می‌کند و خواننده را با خود همراه می‌سازد، گویی با هم وارد حیاط مدرسه می‌شوند، به ترتیب چیزهایی را می‌بینند و می‌شنوند. پرسش‌ها را نیز با همین فرایند، سازماندهی می‌کنیم. اکنون به چینش و سازماندهی پرسش‌ها توجه کنید.

- مکان گزارش؟
- زمان گزارش؟
- نام دبیرستان چیست؟
- در کجای شهر (محله، خیابان، کوچه ...) قرار دارد؟
- زمان ساخت این بنا کی بود است؟
- معماری بنای ساختمان چگونه است؟
- نمای ساختمان چیست؟
- ساختمان مدرسه چند طبقه است؟
- چه مطالب یا طرح‌هایی روی دیوارهای ساختمان مدرسه به چشم می‌خورد؟
- سالن ورودی ساختمان چگونه است؟
- بر دیوارهای سالن چه مطالبی دیده می‌شود؟
- دفتر مدیر چگونه است؟
- ساختمان چند کلاس دارد؟
- وضعیت کلاس‌ها چگونه است؟

- وضعیت کتابخانه چگونه است؟

- فارغ التحصیلان موفق و مشهور این دبیرستان چه کسانی هستند؟

پاسخ به این پرسش‌ها ما را به نوشته‌ای مانند متن زیر، می‌رساند. اگر به ترتیب مطالب توجه کنید، دیده‌ها با روش پلکانی یکی یکی در کنار هم چیده شده‌اند و در این مسیر، خواننده را به گونه‌ای با خود همراه می‌سازند که می‌توانند تصویر روشنی از موضوع مورد نظر در ذهن ایجاد کنند. لازم است بر این نکته هم تاکید کنیم که اگرچه فضای عمومی گزارش‌نویسی، عینی است؛ شاید نویسنده در برخی از زمینه‌ها، وارد فضای ذهن بشود و از ذهنیات و برداشتهای خود نیز چیزی بدان بیفزاید؛ البته بهتر است در این گونه نوشته‌ها از این کار، پرهیز کنیم. مانند بند اول متن زیر.

گزارش بازدید از دبیرستان

زمان: روز چهارشنبه، فصل پاییز

مکان: شهر قم

به مدرسه که می‌رسم جلوی ورودی‌اش می‌ایستم و به تابلو نگاه می‌کنم؛ دبیرستان حکیم نظامی. داخل می‌روم، هنوز قدمی برنداشته‌ام که ناگهان باد شدیدی می‌وزد؛ شاخه‌درختان کنار می‌روند تا عظمت بنا دیده شود. معماری این بنا کاملاً ایرانی و متناسب با شرایط آب و هوایی قم است، به طوری که تابستان‌ها این ساختمان بسیار خنک و زمستان‌ها گرم و مطبوع است. سقف بنا گهواره‌ای شکل است.

ساختمان، دو طبقه است و نمایی آجری دارد، جنس درها و پنجره‌های آن از چوب‌های روسی است، دیوارها آراسته به شعرهای نظامی است که کاشی‌های لاجوردی بر آن حاشیه زده‌اند. قدم‌زنان می‌روم و خطوط روی کاشی‌ها را می‌خوانم، به آیه‌ای از قرآن مجید برمی‌خورم «بوتی الحکمت من یشا فقد اوتی خیرا کثیرا».

به خود که می‌آیم، می‌بینم بنا را دور زده‌ام، آنجا به قرینه‌بودن ساختمان پی می‌برم، به درون سرسرا برمی‌گردم، در این سرسرا، اشعاری از رشید یاسمی با خطی نستعلیق بر کتیبه‌های گچی به چشم می‌خورد که به مناسبت پایان ساخت بنا سروده شده است. مصرع آخر این شعر در واقع تاریخ پایان ساخت بناست، یعنی سال ۱۳۱۵.

اتاق بزرگی روبه‌روی سرسرا دیده می‌شود که امروز اتاق معاونان است. کنار سرسرا در سمت چپ، راهرویی است که کلاس‌ها در آن قرار دارد. اتاق اول مخصوص مدیر دبیرستان است برای این که او بتواند احاطه کامل بر تمام امور مدرسه داشته باشد، اتاق او ۵ در دارد که ۲ در به راهرو، ۲ در به ایوان و یک در به سرسرا باز می‌شود.

کنار اتاق مدیر، کلاس‌های دانش‌آموزان قرار دارد که درها و پنجره‌های بلند صاف آن را مزین کرده است. کلاس ۲ در دارد که یکی از آن‌ها به سوی راهرو و دیگری به طرف ایوان باز می‌شود. چشم‌انداز راهرو از طریق پنجره‌های چوبی به طرف باغ گشوده شده و در سمت ایوان به سوی زمین چمنی باز می‌شود که تیم فوتبال مدرسه در آن تمرین می‌کنند.

در انتهای راهرو راه‌پله‌ای وجود دارد که به طبقه بالا منتهی می‌شود. این مسیر امروز مسدود است و به جای آن دانش‌آموزان از طریق راه‌پله کنار سرسرا به طبقه دیگر می‌روند. طبقه بالا عیناً مثل طبقه پایین ساخته شده است، فقط با این تفاوت که به جای اتاق معاونان در آن کتابخانه قرار دارد.

مخزن کتابخانه تاریک است و کتاب‌ها قدیمی‌اند، بسیاری از کتاب‌های اینجا سال‌هاست که دیگر تجدید چاپ نمی‌شوند، اما ارزش تاریخی دارند این جمله را می‌شنوم: «هر کتابی که فکرش را کنید اینجا پیدا می‌کنید. در قدیم اینجا جزو کتابخانه‌های معروف و معدود شهر بوده است، اینجا همچنین دارای آرشیو روزنامه هم می‌باشد». به طور پراکنده آن‌ها را نگاه می‌کنم، روزنامه اطلاعات در سال ۱۳۱۴، روزنامه استوار در سال ۱۳۱۷، روزنامه کیهان ۱۳۲۳، روزنامه جمهوری اسلامی ۱۳۶۵. مجموعه کاملی از کتاب‌های درسی دهه ۱۲۹۰ تا ۱۳۹۰ هم به چشم می‌خورد. یکی از کتاب‌ها را برمی‌دارم، دیوان پروین اعتصامی است که با خط خود به این مدرسه اهدا کرده است.

به یاد چند روز پیش می‌افتم که پای صحبت‌های یکی از دانش‌آموزان قدیمی این مدرسه در سال‌های ۱۳۳۳ - ۱۳۲۷ نشست‌ه بودم، او می‌گفت: «این مدرسه اگرچه در زمان ساخت خود به عنوان مدرسه‌ای مجلل مشهور شد، اما بعدها به دلیل داشتن دانش‌آموزان و دبیران سرآمد، مشهور باقی ماند».

اکثر این دانش‌آموزان و دبیران با سمت استادی دانشگاه بازنشسته شدند و هر کدام صاحب ده‌ها تألیف هستند. انسان‌های بزرگی چون استاد دکتر سادات ناصری، دکتر محمد امین ریاحی، دکتر بهشتی، دکتر مفتاح، دکتر ابوالفضل و مظاهر مصفا، دکتر علی اشرف صادقی، دکتر امیرحسین یزدگردی و ... از دانش‌آموخته‌گان و دبیران این مدرسه هستند.

فعالیت های نگارشی:

۱. گزارش زیر را بخوانید و متناسب با آن، پرسش‌هایی بنویسید، سپس سوال‌ها را سازماندهی کنید.

گزارش بازدید از موزه آذربایجان

زمان:

مکان: شهر تبریز

موزه آذربایجان، یکی از مهم‌ترین موزه‌های ایران است که در شهر تبریز در جوار مسجد کبود قرار دارد. این موزه دومین موزه باستان‌شناسی پس از موزه ملی ایران است، آثار تاریخی و هنری متعلق به دوران پیش از اسلام و دوران اسلامی در این جابه نمایش گذاشته شده است.

وقتی از وارد می‌شوی به آستانه موزه می‌رسی که سمت راست آن باجه بلیت فروشی است. در همین محوطه، حوضچه بسیار شکیل و زیبایی جلب توجه می‌کند که از مرمر یکپارچه ساخته شده است و قدمت نسبتاً زیادی دارد.

بنای موزه سه طبقه است هر یک با مساحت تقریبی ۶۶۰ متر مربع، از آستانه موزه راهی است به سالن همکف. در همین سالن شانزده غرفه شیشه‌ای دو طبقه وجود دارد که اشیاء عتیقه در آنها قرار دارند. ده غرفه از همین غرفه‌ها معمولاً به زیر خاکی‌های سفالی اختصاص دارد که برخی از آن‌ها به دوران قبل از تاریخ و برخی دیگر به هزاره اول و هزاره دوم قبل از میلاد مربوط می‌باشد.

از پله‌ها که بالا می‌روی، وارد تالار طبقه فوقانی می‌شوی؛ نام این تالار «تالار مشروطیت» عنوان گرفته است که به دلیل داشتن تابلوهای مصور دوران انقلاب مشروطیت و دوران صدر مشروطیت و اشیاء عتیقه دیگر، دیدنی است. وقتی از در وارد می‌شوی، تندیس فلزی ستارخان، سردار ملی جلب نظر می‌کند. در چهار دیوار تالار، سی و شش تابلو نصب شده که روی هم به رجال سیاست و مجاهدین معروف انقلاب مشروطیت مربوط هستند.

یکی از همین تابلوها نمودار شهدای عاشورای سال ۱۲۳۰ (ق.ه) است و در آن تصاویر مرحوم ثقه الاسلام با جمع یاران مشروطه طلب و انقلابی‌اش دیده می‌شود که به طور دسته جمعی به دار آویخته شده‌اند. ... در طبقه زیرزمینی موزه، تالار دیگری وجود دارد که آثار عتیقه، به ویژه مجسمه‌های خیال انگیز و تماشایی‌اش به فضای آن شکوه زیادی بخشیده است که تماشایش عالمی دارد.

این مجسمه‌های تجسمی و تخیلی وقتی در معرض تماشای هر تماشاگر با احساس و نکته دان قرار می‌گیرند، چنان گویای حقایق زندگی و واقعیات تاریخی هستند که با همه بی‌زبانی، زبان آوری می‌کنند و برخی از ماجراهای تلخ و ناگوار زندگی را آئینه سان در برابر دید تماشاگران قرار می‌دهند و با مهارت تحسین انگیزی به تفسیر رخدادهای عالم پرماجرا می‌پردازند.

هنر انشانویسی و نامه‌نگاری

پرسش‌ها:

.....

.....

.....

.....

سازماندهی پرسش‌ها:

.....

.....

.....

.....

.....

۲. یکی از موضوع‌های زیر را انتخاب کنید و با بهره‌گیری از شیوه طرح پرسش، گزارشی

بنویسید.

- بازدید از یک مکان تاریخی
- کتابخانه مدرسه یا شهر
- اردوی دانش آموزی
- سفر خانوادگی
- فعالیت‌های یک روز تعطیل
- مهمانی فامیلی.

مرحله اول: پرسش‌های عینی

.....

.....

.....

.....

.....

مرحله دوم: گزینش و سازماندهی پرسش

.....

.....

.....

.....

.....

گزارش:

.....

.....

.....

.....

.....

۱. به پرسش‌ها و گزارش مکتوب دوستانتان با دقت گوش دهید؛ سپس آن را بر پایه سنج‌های زیر، ارزشیابی کنید.

ردیف	سنج‌های ارزشیابی	عالی	خوب	متوسط
۱	طرح ریزی گزارش با بهره‌گیری از پرسش‌های عینی			
۲	سازماندهی پرسش‌ها از کل به جزء			
۳	مناسب بودن ترتیب بیان رخدادها			
۴	تولید نوشته منسجم			
۵	پرهیز از نگارش جمله‌های طولانی			
۶	استفاده از واژه‌های مناسب فضای متن			
۷	شیوه خواندن			
۸	رعایت املا و نکات نگارشی			

* با توجه به ارزش یابی بالا، برداشت نهایی خود را از نوشته ی دوستان کلاستان، در چند سطر بنویسید:

.....

.....

.....

هنجار نوشتار

یکی از نکات مهم در کاربرد واژه، توجه به فضای حاکم بر متن است. به بیان دیگر، وقتی حال و هوای متن متفاوت است، واژه‌ها نیز متناسب با آن انتخاب می‌شوند. ویژگی‌های معنایی - آوایی واژه‌ها در ایجاد فضای نوشته، بسیار مؤثر است. به عنوان نمونه به متن زیر، توجه کنید. این متن، نوشته عینی است و واژه‌های آن متناسب با فضا و هدف متن، انتخاب شده‌اند. هدف نویسنده در این نوشته، فقط دادن اطلاعات دقیق علمی است و بار عاطفی و احساسی ندارد:

«چشم یکی از پرکارترین اعضای بدن انسان است. اگر بگوییم چشم‌ها از لحاظ کارکرد بعد از مغز در مرتبه دوم قرار می‌گیرند، بیهوده نگفته‌ایم. این درست است که مغز انسان در بیست و چهار ساعت به صورت مستمر کار می‌کند، اما باید بگوییم که مغز در طول این ساعت‌ها تنها بیست و چشم‌ها نیز به همین میزان فعالیت دارند. شاید فکر می‌کنید که هنگام خواب چشم‌ها در حال استراحت هستند اما این صحیح نیست. سلول‌های چشم به صورت مستمر چه در خواب و چه در بیداری کار می‌کنند».

اما در متن‌های ذهنی، مفاهیم در عواطف و احساسات و برداشت‌های فکر و خیال نویسنده ریشه دارند. نویسنده با توجه به فضای متفاوت نوشته ذهنی، واژه‌هایی را به کار می‌گیرد که نشان دهنده تاثیر احساس و عاطفه هستند. متن زیر این گونه است:

«همه طبقات آسمان را گشته ام ، در دل ستاره باران نیمه شب‌های روشن و مهربان تابستان، بر جاده کیهکشان تاخته ام، صحرای ابدیت را درنور دیده ام ، بال در بال فرشتگان، در فضای پاک ملکوت شنا کرده‌ام، با خدایان، ایزدان، با همه ی الهه های زیبای آسمان، با همه ارواح جاوید که در آسمان آرام یافته اند، آشنا بوده ام .از هر جا ، از هر یک، یادی ، یادگاری ، برایت آورده ام . از سیمای هر کدام زیباترین خط را ربوده ام ، از اندام هر یک، نازنین طرح را گرفته ام ، از هر گلی ، افقی ، دریایی ، آسمانی ، چشم اندازی ، رنگی دزدیده ام ، و با دست و دامنی پر از خط‌ها و رنگ‌ها و طرح های آن سوی این آسمان زمینی ، از معراج نیمه شبان تنهایی ، به دامان مهربان تو فرودآمده‌ام،نشسته‌ام تا آن ودیعه ها که از آسمان‌ها آورده ام در دامن تو ریزم»

هبوط در کویر، دکتر شریعتی